

Transcriptie van het interview met Dhr. G. Wesselius, gehouden op 15 maart 2016.

G: geïnterviewde de heer G. Wesselius, geboren op 21 mei 1925

I: Joke Vos (I) en Rogier van Leent (I-2; verslag).

G: Wij waren toentertijd woonachtig in de Van der Dorpstraat in Leiden. Die hele wijk is afgebroken. Van der Dorpstraat nummer 11. Het gezin dat bestond uit, eens even kijken, 6-7 personen. Is dat goed? Ik moet even goed denken. Zeven personen. Mijn oudste broer, 5, even kijken, nu ga ik in de fout, ik, Arnold. Ik was de jongste, in elk geval, het bestond uit 7 personen. Dat was eh [onverstaanbaar] en mijn vader die was toen werkzaam in de bouw, van tijd tot tijd, want er was een enorme crisis. Gegeven moment zijn ze te weten te komen dat hier huizen vrij kwamen vanwege dat de stichting die was hier helemaal opgeheven zagezegd. Ja, dat wordt een beetje moeilijk om dat te vertellen. Maar de een na de ander die ging verhuizen.

I: U zegt dat wordt een beetje moeilijk te vertellen. In welk opzicht is dat moeilijk te vertellen?

G: Ja, dat is een beetje de spanning eigenlijk. Maar het kwam er wel op neer dat mijn vader, we hadden het heel slecht vanwege dus dat mijn vader die was werkzaam als timmerman. En er was een enorme crisis. En hoe dat kwam weet ik niet, maar ze zijn er achter gekomen dat hier die woningen vrij kwamen. Al die woningen die werden toen bewoond van beampten die indertijd bij de strafinrichting aanwezig waren. Maar die zaten allemaal op leeftijd om met pensioen te gaan. Nou kwam een huis vrij, dat was van ene Staal, Van Houten, dat waren eigenlijk beampten, soortement veldwachters of wat ook, die kwamen vrij, kortom, dat huis daarboven, maar dat is eigenlijk een combinatie, het is vroeger een directeurswoning is dat geweest van de strafinrichting. Maar kortom, die waren allemaal tegen hun pensioen aan. Dus moesten wij, of mijn vader, naar de Domeinen toe, op het Rapenburg, om te vragen of wij daar of mijn vader dat huis konden huren. Maar dat huis van ons op 3a dat bestaat eigenlijk uit twee woningen. En het is heel vroeger met de strafinrichting is dat één groot huis geweest. Met personeel en dergelijke. Dus wij hadden alle ruimte. Even kijken. Maar wat bleek nou? Als kind zijnde waren wij daar natuurlijk dol gelukkig mee, want dat was alleen maar hier, nou moet ik even de foto d'r bij halen. Nou kom ik hier zo, dat was een soort enclave hier, hier kijk, hier, dit is dat het bestaande AZL indertijd....

I: Het grote ziekenhuis.

G: Maar dat was alleen maar bereikbaar via spoorbomen, en hier heb je dat laantje, en dat was allemaal oorspronkelijk nog zo als dat die strafinrichting vrij kwam. Het stond hier helemaal leeg. Maar wat was nou het geval? Toen wij kwamen, en nou moet ik toch wel even een fotootje erbij halen.

I: Wat goed dat u die mee heeft genomen.

G: Ja, hier staat een bijgebouw, maar hier komt dat beter uit. Dit is het oorspronkelijke gebouw, nog in originele staat, hier zo, en nou had je hier een bijgebouw, hier zo, van die strafinrichting. Dit was hoofdzakelijk, de gestraften moesten daar natuurlijk ook werken, welke datum dat is dat weet ik

niet, maar ik wil erop wijzen dat een gedeelte van dit gebouw dat was verhuurd en aan wie, en nou komt het, aan Volendammers en Edammers. En dan denk je, hé hoe kan dat nou?

I: Hoe komen die hier?

G: Wat blijkt nou? De touwfabrieken, in ik dacht in Edam, die waren afgebrand. Dus die mensen die daar in die fabrieken, of fabriek, werkzaam waren die zaten zonder werk. En die konden dus op de touwfabriek, of konden werken, op een touwfabriek aan de Zijl, dat nog aanwezig is, wel bekend, hè? De andere kant. Maar dat was niet zo simpel want nou spreken we over 1935 rond omtrent die, ik weet niet precies de datums, die konden dat voorgebouw huren. Want die konden toch maar niet eventjes naar Edam en Volendam. Want er reed gewoon een stoomtreintje door de, Haarlemmermeerspoortje was dat, dus die bleven grotendeels, kwamen ze dus, ze waren dus aan het werk hier in dit gebouw. Een gedeelte daarvan mochten ze toen huren. Sommigen gingen met dat treintje naar huis toe maar de andere week moesten ze toch weer aan de gang. Dus het waren Volendammers en Edammers die indertijd een gedeelte hebben gehuurd. Maar wat deden ze nou als vrijetijdsbesteding? Want ja ze kwamen dus hier in het gebouw. Dan werkten ze gewoon in de, voor de industrie van souvenirs en dergelijke. Voor Volendamklompen en dergelijke. Snij, en nou komt het, als kind zijnde, want dat ken je stellen, was dat toch wel erg leuk. Wij konden dus gewoon naar binnen toe, met die mensen en die hielpen ons met bootjes en dergelijke, want daar waren ze ook bekniest in, en toen was er eentje, was ene De Bruin, ik weet het allemaal nog goed, die zat ook klompen te snijden. En daar gingen wij goed mee om, die mensen vonden dat leuk natuurlijk, en die heeft mij indertijd, hij zegt joh (zet kleine klompjes op tafel) hier zijn die klompjes. Hij heeft mij indertijd die klompjes cadeau gegeven en zegt "Joh, voor je moeder want ik ken ze niet gebruiken" want wat blijkt nou, er was een stuk uit. Dus dat was niet voor de handel geschikt. Dus ik kreeg die klompjes. Ik heb ze zelf een beetje wit gemaakt, ze waren van oorspronkelijk gewoon van blank hout, en hier staat dus in Volendam. Volendam staat er in.

I: Leuk! En dat heeft u dus al meer dan 50 jaar in uw bezit?

G: Ja en die staan nou op de schoorsteen. Mensen vragen wel eens hoe kom je aan die klompjes en ja dan komt dat verhaal er dus uit, hè? Dus voor ons was dat erg leuk om bij die mensen dus we mochten, we mochten helpen in de keuken en dergelijke. Kortom, maar, dat was dus 1935. Maar wanneer die daar zijn gekomen dat weet ik niet. Dat zal misschien 1934 geweest, maar goed, dat zal wel ergens in de geschiedenis staan. Wat was er verder? Maar die konden dus tot aan 1937 moesten ze gaan verhuizen want het werd in beslag genomen door het Nederlandse leger. En toen kwam het Nederlandse leger tot 1940. Die mensen, die Volendammers en Edammers, die werden dan gehuisvest in de zogenaamde Vrouwengevangenis. En die staat aan de andere kant hier van dit complex. Ja, dat ken je zo niet zien, daar staan huizen. Dus daar konden ze gedeeltelijk blijven maar totdat het leger. Die gebouwen werden gebruikt voor schoenmakerij en een kleermakerij. Maar, omdat die Volendammers eruit moesten, vanwege dat het hier een soort kazerne werd. Was ook een grote kantine. Die zat hier aan de kop van het gebouw, hier, maar dat gebouw is inmiddels helemaal afgebroken, en dergelijke, dat is bekend.

I-2: We gaan zo een paar kopietjes maken van uw foto's als u het niet erg vindt. Dat is leuk voor het verslag.

G: Oh wacht, ik heb hem toch nog? Hier heb je de voorkant . Kijk, als je nou, dit is een stuk van het gebouw, wat even hier, dat grote gebouw hier van dit complex. Oh, wacht even. Kijk, dit gebouw is nog aanwezig, maar hier zie je nog een gedeelte voor de afbraak, want ze zijn al bezig geweest, hier kijk, dat was dit gebouw. Dat deed in elk geval geen dienst maar die, eh, toen op een gegeven moment in 1937 kwam het Nederlandse leger die kwam hier om de zaken in gebruik te stellen. En er was dit hele complex was een schoenmakerij en een kleermakerij. En dit werd een kazerne, hier zo. Die werden gefourageerd, in eten en dergelijke, vanaf de keuken van Morspoort. De keuken, dat wachtgebouw wat ze zogenaamd wachtgebouw noemden. Daar zat een hele grote keuken aan vast en een gedeelte was het wachtgebouw.

I-2: Echt rechts naast de Morspoort?

G: Zie ja, als je binnenkomt is daar een klein gedeelte van, dat was dus het wachtgebouw. En de rest was keuken. Ik heb zelfs nog een grote juspan, heb ik nog, die heb ik uit het water indertijd gevist. (lacht) Die staat bij mij in de schuur, maar goed, het is nu een wachtgebouw maar daar zullen we het nu niet over hebben. Moet wel eventjes bij de volgorde blijven. Kortom, dat gebouw is er niet meer maar dat is bekend natuurlijk. Eens even kijken. Nou was het zo dat een gegeven moment moest er toch personeel van die touwfabriek dat moest toch, nee, Defensie die wilde dat gebouw hebben. En dat is dan verbouwd in twee woningen en dat is nog steeds aanwezig. Eens even kijken, nou moet ik eventjes de volgorde weten. Maar van 1937 tot 1940, tot de oorlog begon, en toen begon natuurlijk de ellende. Waren hier allemaal militairen dat gegeven moment werden wij dus wakker geroepen door mijn zus, het was op een uur of half 5 's ochtends. Dat wij zagen een gegeven moment door een raam al die parachutisten landen. Dat kon je goed zien. Allemaal, en een geschreeuw. We wisten het helemaal niet. Terwijl grote Junker-vliegtuigen overvlogen. Maar die militairen die raakten natuurlijk ook in paniek. Die commandant en dergelijke. Dat die gingen naar buiten en die wilden erop gaan schieten. En dat werd gevaarlijk dat daar werd gelijk daar een order gegeven, kappen ermee dat gegeven moment dan wordt dat gebombardeerd. Vlakbij Valkenburg. Even kijken. Heb ik nog wat van. Dit zijn nog de patroonhulzen die ik daar toen indertijd, in die vijf dagen, de meidagen, de zogenaamde meidagen, die lagen overal verspreid. Hè, die werd met grendel en huls werd weggegooid. Zijn er nog een stuk of vier.

I-2: Zijn die van het Nederlandse leger denkt u?

G: Die van het Nederlandse leger ja. En die passen dus nog, ja. En in de sloot, overal, lagen die hulzen van dat schieten. Totdat op gegeven moment de commandant, die zegt van afgelopen want al die vliegtuigen die overvliegen als ze mee door hadden gedaan dan hadden ze dat hier gebombardeerd. Maar gegeven moment dat, ja er werden ook, er was natuurlijk ook paniek, ook bij de bewoners, hier inmiddels, want al dat personeel van vroeger dat was al weg. Al die huizen werden dus bewoond door particulieren. Ik kan al de namen nog opnoemen maar dat doet er niet toe. Het is een beetje moeilijk hoor.

I: U doet het perfect, het gaat goed!

G: Ja, ik moet mijn gedachten laten werken en ook het praten. Maar nou komen mijn herinneringen helemaal, en nou, als je nou de voorgevel bekijkt, is aan de linkerkant zit daar een klein deurtje.

I-2: Bedoelt u van het Pesthuis?

G: Van het Pesthuis. Ja, dat is een hele grote kelder, die zit onder de, hoe noem je dat, waar de officieren boven zaten, ik kom niet zo gauw op die woorden, maar dat komt wel. Op een gegeven moment komt er een verbod absoluut niet meer schieten. Want als ze er mee door hadden gegaan, in die vijf dagen, dan hadden ze het hier plat gegoooid. Maar al die bewoners die waren natuurlijk ook in paniek en die gingen allemaal in die kelder. Dat ik denk, ja.

I-2: Van het Pesthuis?

G: Onder de, onder de Regentenkamer. Daar loopt die kelder. Dat ik denk eh dat doe ik niet. Ik ga er uit. Want dat is hartstikke gevaarlijk een groot volksmassa in zo'n oud gebouw, dus ik ging dus niet in de kelder, en mijn ouders, wat die deden weet ik ook niet. Ik ging het weiland in. En toen kon ik dat zo, die had hier, een hele rij slootjes om dat gebouw, en dat waterpeil lag lager als het buitenwater. En waarvoor was dat? Dat was voor het toenmalige AZL en dat waterpeil dat was te hoog hier van hier al die weilanden, je ken het zien hier zo, dat wil ik nog even aanhalen, al die bewoners van vroeger die, eh ja een end voor de oorlog, die moesten zichzelf bedruipen. Dus dat was selfsupporting helemaal. Al die landen dat waren allemaal tuinen en dergelijke waar dus die gestraften moesten werken. Tuinders allemaal. En vandaar dat die hele grote bel bij die brug, dat was het sein voor, dat zijn oude verhalen van anderen weer hoor, dat als het schafttijd was dan werd daar gebeld. Er heeft zo'n hele grote bel in gezeten. Ik weet niet of ik daar wat van heb. Nee. Ik heb nog meer foto's maar die liggen thuis. Maar dat is allemaal niet zo bekend. Maar nou moet ik nog even vragen van ga ik op de goede volgorde? Maar nou spreek ik over de oorlog, daar heb ik nou over die vijf dagen over gesproken.

I: U was volgens mij op het moment dat alle mensen gingen onder die Regentenkamer. U ging alleen weg. Maar, hoe oud was u toen?

G: Nou, ik ben van 1925, je kan wel even uitrekenen, nou moet ik snel rekenen in mijn hoofd, dan kom ik in de war, ik ben ruim 90 ben ik.

I: Wat ik zo knap vind, u zei net: ik had zo iets in mijn hoofd ik moet hier niet blijven tussen al die mensen.

G: Ik voelde dat eh, dat voelde ik wel aan, dat als dat gebombardeerd wordt dat dan zijn we allemaal weg. Maar dat weet ik niet hoe die bewoners zich hebben gedragen, maar, er komt nog wat, dus ik ging mooi daar dus die kelder uit en ik ging naar het weiland toe, even kijken, dat kan ik hier ongeveer, nou had je hier dat zeg ik, je had hier overal de afwatering van lager peil als voor dat ziekenhuis. Je had hier een klein sluisje, dat was met buitenwater en, ik denk daar kan je goed gaan schuilen. Ja, want dan kan je het aan zien komen. Als je een vliegtuig en dergelijke, ja zo dacht ik al, en nou komt er nog eens iets, je had natuurlijk een enorme ruimte, zicht, zichtruimte, dat ik hoor een vliegtuig, en die vloog heel laag, die kwam van de kust af, en wat bleek nou, dat was een Stuka, van de Duitsers, dat was een jachtbommenwerper, een duikbommenwerper, dat die ging met een duik, tijdens die duik gooiden ze een bom af. En waar kwam nou die bom terecht? Op de Postbrug bij richting Sassenheim. Dat was een bus, die kwam uit Amsterdam, met militairen. Die is in een keer is die bombardeerd, ja. Er is naderhand is daar nog een van al die resten is een graf geweest van de andere kant van de Rijksweg 44 is de Postbrug, de andere kant heeft een hele tijd is daar een graf geweest, met een hek er omheen, maar op gegeven moment is het dan opgegraven en allemaal naar het Groene Kerkje gebracht. Dat is het verhaal dus wat ik persoonlijk heb, in die meidagen. Maar

goed, wat blijkt nou, die militairen... De oorlog die begon, of die was afgelopen, en die vijf dagen, het heeft een tijd leeg gestaan, maar al die militairen die, nou ja die werden gedemobiliseerd natuurlijk. De schoenmakerij en de kleermakerij die werd helemaal leeggeroofd door de Duitsers. Dus dat was na 5 mei, dat was na de oorlog. Tenminste, het begin van de oorlog. Hebben wij nog sabotage gepleegd want wij konden dat niet hebben dat al die dat gevoel dat dat leeggeroofd werd door de Duitsers. Maar, wat bleek nou, in Arnhem, er is indertijd ook blijkbare een legermuseum, dat weet ik niet, maar toen werd er besloten dat dat gebouw hier, dat complex, mocht worden ingericht als museum. Ik heb er allemaal foto's van. Ik moet ze even tevoorschijn halen. Maar, nu moet ik even oppassen met de volgorde, kortom dat gebouw dat werd bestemd dan dat het een legermuseum zou worden. Dit Pesthuis en ook dus de voorkant.

I-2: Het was een Duits besluit om het als legermuseum in te richten?

G: In die Duitse tijd. Je kan wel stellen, in de vijf jaar. Omdat dat natuurlijk wel een beetje in het straatje van de Duitsers lag. Een legermuseum kwam daar bij die brug een heel groot bord en in Duits stond dat daar helemaal. Dit gebouw mag niet worden gebruikt, of mag niet worden bezet, het stond in het Duits, omdat er een legermuseum komt. Ja, en dus dat werd dan besloten dat het een legermuseum zou worden. In die oorlogstijd. Dat is wel duidelijk, hè?

I-2: En is er iets van terecht gekomen?

G: Eh, nou ja goed, dat is natuurlijk het feit is bekend. Nou ja, nou gaat het over de bewoners, inmiddels wat ik ook nog wel even moest aanhalen, dat als kind zijnde, was dat natuurlijk een enorme vrijheid hier. Het was alleen maar met via die spoorbomen was dat bereikbaar dus dat was er was heel weinig aanloop natuurlijk. Maar voor ons was het een ideaal. Inmiddels zijn al die huizen bewoond omdat die, want al die ambtenaren die vroeger in de strafinrichting te werk waren gesteld en hier in de gebouwen die waren inmiddels al gepensioneerd en dergelijke. Maar het één voor het andere huis werd dus bewoond van mensen uit de stad. Wat blijkt nou? Wij waren natuurlijk hartstikke blij dat wij alle ruimte hadden hoewel dat huis natuurlijk ook moest zwaar onderhoud hebben. Maar goed, dat laten we even in het midden. Want het was een onbeschoten kap. En op zolder een gezin van zeven personen. Ik had twee broers en twee zussen en ik zei de gek. Ik was een beetje een nakomer. Maar, zo lieverlee, wat ik hier nou laat zien, dat was al in de oorlog dat kleine fotootje, rechts ben ik, ik had die boot had ik zelf gebouwd, gemaakt, ik was geloof ik een jaar of, ik kan het wel onderzoeken maar precies weet ik dat niet meer, en dit was een buurjongen van mij die had een kano gekregen toentertijd. Maar dat was allemaal in de oorlog.

I-2: En waar is die foto genomen, weet u dat?

G: Die heeft mij zus, mijn oudste zus heeft die genomen, die had een boxje, die heeft....

I: Het water was hier?

G: Dat water is nog aanwezig. Je kan ook de klok nog zien....

I-2: Inderdaad, de klokkenstoel voor de mensen van het land te halen. Voor het eten.

G: En, heb ik daar een foto van? Maar al met al, dit hele complex, dat stond op dat bruggetje en die foto heb ik niet maar die staat wel, die foto staat in de archieven, die beambten, het waren allemaal,

ja hoe zal ik dat zeggen, een soort marechaussee . En nummer 1 was eigenlijk een soort wachtlokaal. En dat is in de archieven te zien want ik heb ook die foto's daarvan, nee, die heb ik niet. Maar dan zie je dat bruggetje en dan zie je een hele hoop marechaussees daar voor dat hek staan. Maar daar zie je, die heeft mijn zoon ook weten op te diepen, en ik heb die foto toen ook gehad, maar goed we moeten even bij het verhaal blijven. Kijk, hier is ons gezin, oh nee wacht, maar ja, al met al toch. Hebben jullie nog vragen omtrent die oorlog?

I: Zeker. Maar ik ben ook heel erg geïnteresseerd want u heeft net genoemd een vriendje, u bent hier komen wonen, waren er nog meer kinderen in de buurt? Hoe ging u naar school? Dus de schooltijd, de oorlog.

G: Inmiddels was, Van Houten heette die familie, ja familie dat weet ik niet of die kinderen hadden, die gingen allemaal met pensioen. Maar dat huis, dat was op een gegeven moment een heel groot huis daar achter, dat kan je nog steeds zien, dat is nog in oorspronkelijke staat, maar wat blijkt nou, dat mijn moeder die vertelde dat aan een tante van mij, en die woont nu in Oegstgeest in de Sumatrastraat, dat is die buurt die je daar hebt, de Indische buurt noemden ze dat, daar woonde een heel groot gezin en dat was het gezin van Paats, Van Paats was dat, eens even kijken, heb ik dat? Nee dat heb ik niet apart staan. Dat die hoorde dat en die is erop afgegaan en die mocht dat huis huren. Het was een gezin met zeven kinderen. En daar was mijn vader helemaal niet lekker mee want ja, die rust en dit en dat, het was de familie Paats.

I-2: Kwamen die dan bij jullie wonen?

G: In het achterhuis. Die mochten in dat grote huis wonen wat nu nog zichtbaar is. Die mochten dat huren. Ja, als je zo doorloopt, dan daar achter zie je nog zo'n groot dwars huis, met die luiken. Met die luiken erop.

I: Ik hoor u zeggen dat van mijn vader was er niet zo blij mee, vanwege de rust?

G: Ja, het was een beetje een rouwdouwfamilie die, laten we het zo zeggen die, hij werkte bij....

I: Wat deed uw vader voor werk? Die was nog steeds timmerman?

G: Timmerman. En dat was een hele moeilijke tijd, vooral voor die oorlog. Want die kon nauwelijks soms werk vinden.

I: Dat wilde ik u vragen, kon hij het gezin onderhouden?

G: Hij moest de bouwwerken moest hij af of ze nog een timmerman konden gebruiken, en die mensen hadden het wel in hun handen, die konden alles eigenlijk. Want het was een hele gevaarlijke tijd was het want inmiddels waren mijn broers, die waren ook al in een leeftijd dat....

I-2: Die waren ouder dan u?

G: Die waren ouder en ik was een nakomer.

I-2: Die broers zijn misschien wel voor de Arbeidsinzet meegenomen? Of niet? Want die zijn al een aantal jaren ouder dan u?

G: Ja, ja.

I-2: Weet u daar iets van?

G: Eh, nou laat ik het zo zeggen, het was eigenlijk een hele moeilijke tijd in dat gezin. Sociaal gezien en dergelijke. En als kind zijnde heb ik daar toch wel eh, ik mag het best wel zeggen, toch wel een hoop beleefd. Eigenlijk in de ruzies en dergelijke. Dat als er geen geld is, is er ook gelijk ruzie.

I-2: Ja, dat kan ik mij voorstellen.

G: Maar, nou komt het, laten we dat even overslaan, oorlog was voorbij, het was 1945, 1946 dat ik een oproep kreeg dat ik in.... Inmiddels was ik in de leeftijd dat ik in dienst moest. Inmiddels was ik in dienst en zie daar, het legermuseum had nog geen aanvang gevonden. Want ik heb hier dit plaatje dan kan je dit zien, al die spullen waren opgeslagen hier op die plaats. Het was echt een rotzooitje. Maar dat was in 1946 dat ik die oproep kreeg, voor de militaire dienst. Ik denk, kijk, daar zit ik nou, ben ik al in dienst.

I: Knappe soldaat! Leuk!

G: (lacht) Maar ik was toch wel qua leeftijd, qua lengte, ik ben nooit groot geweest, hoe dat komt weet ik niet, maar.

I: Niet genoeg schoppen gehad?

G: Maar ze konden me wel gebruiken.

I-2: Waar is deze foto gemaakt, weet u dat?

G: Die heeft een buurvrouw die gemaakt, die foto.

I: En waar?

G: Kijk, hier heb je het gezin.

I: Weet u waar die foto gemaakt is?

G: Ja, die is gemaakt, kijk, als je hier staat het huis waar wij dus wonen.

I: Dat is dus hier vlak voor.

G: Ja, aan de overkant. Dat bestaat nog steeds. Kijk, als je goed kijkt dan zie je hier de pijp van het oude ziekenhuis, de schoorsteen. Hier heb je het nummer 1, dat huis hier op de achtergrond wat nog aanwezig is, en hier zie je nog een stuk van het oude spul. Wij woonden dan inmiddels boven. Maar dat huis zelf is waarschijnlijk in de tijd van de strafinrichting hadden directeuren en dergelijke, die hadden natuurlijk veel macht. Die hadden ook personeel. Dat huis is eigenlijk één groot huis en daarboven bleek naderhand slaapkamer, waar wij de huiskamer hebben, blijkbaar een slaapkamer geweest. En allemaal kasten en dergelijke. Allemaal opgebouwd, nou moet ik toch even bij de volgorde blijven hoor, maar nou zal ik over de dienstdienst praten. Inmiddels had ik die oproep gekregen. Met het gevolg dat, eens even kijken, de mogelijkheid dat dat ik naar Indonesië moest. En dat is dan uiteraard gebeurd.

I-2: Daar bent u geweest?

G: Daar ben ik geweest, maar daar zal ik nog even mee wachten. In '46 kreeg ik die oproep. Ik werd dus in dienst gesteld, hier zie je dat ik in uniform ben, in de Kromhoutkazerne in Utrecht. Nou ga ik natuurlijk over mezelf praten, dat met de mogelijkheid dat ik daar naar Indonesië moet. Maar ik had mazzel, dat was dan bij de technische dienst. (reikt foto aan) Deze hebben we gezien, hè? Dit gezin, hè?

I-2: Nee. U bent degene voorin, in uniform?

G: Voorin ja, en die foto is dan genomen voordat ik dus naar Indonesië moest.

I-2: Juist, ik kan me ook voorstellen dat dat ook heel waardevol voor uw ouders was, dat nog alles bij elkaar is dat gezin.

G: Ja, kijk, maar die mevrouw dat was namelijk de vrouw van. D'r man die werkte inmiddels al in het legermuseum. Maar die was nogal een beetje fotogeniek en die heeft die foto gemaakt. Kijk, voor hetzelfde geld had ik dan, was ik hier naderhand dan niet meer geweest.

I-2: Op die foto staan uw vader en moeder, en uw twee broers en twee zussen?

G: Ja, het hele gezin, juist. Die foto is genomen en de datum staat erachter, maar dat is een schatting.

I-2: April 1947 staat op deze foto.

G: Ongeveer ja.

I-2: En daarna bent u naar Indië gegaan?

G: Nee, nog niet. Wij zouden dus naar Indië moeten in datzelfde jaar, maar door omstandigheden is dat niet doorgegaan. Is uitgesteld en dat werd 19...7.... Ja, die foto's van Indie zelf die heb ik niet.

I-2: Maar hier staat 1947.

G: Ja, dat klopt. Dat is nog genomen hier. Tegen het eind was er al bekend dat wij dus datzelfde jaar, die groep van ons uit de Kromhoutkazerne, naar Indië zou moeten. Maar dat is uitgesteld vanwege de winter. Een hele strenge winter. En dat is 1947 geworden. Ik heb geen dienstfoto's meegenomen want dat is ook een hele rits. Maar het kwam er wel op neer dat de hele groep van ons, legertechische dienst, was ik inmiddels bijgeplaatst, die ging mei, april, nee wacht even, datzelfde jaar is dat toen uitgesteld. Ik had al afscheid genomen van mijn meisje, ja ik had een meisje....

I: Wil ik straks ook nog wat over weten.

G: (Lacht) Op het oude station nog, maar goed, dat is uitgesteld en mochten wij na 14 dagen toch weer terug naar de kazerne. Maar al met al daar hebben we dus tot ongeveer, eens even kijken, ja april 1947 was het vaste feit dat alles werd verzameld. We gingen dus in goederenwagens gingen we naar de Kromhoutkazerne naar Rotterdam toe. Niet met een mooie intercity, nee, gewoon een goederentrein met banken erin. Met een stoomlocomotief. Maar ja goed, dat doet er niet toe, dat vond je toen allemaal normaal. Daar maakte je je niet druk over. Nou ja, daar werden we ingescheept. Ik heb....

I: Mag ik even vragen, u vertelde u kwam bij de technische afdeling terecht. Hoe kwam dat? Werkte u ook iets in de technische sector?

G: Nou de keuring was zo, toentertijd in 1946 werden wij gekeurd maar dan moest je ook een technische uitleg geven van wat je wist van de techniek. Ja, ik was meer een man van de praktijk eigenlijk.

I-2: U was een handige jongen?

G: Ja, mijn handen, ja, ik had een goed inzicht. De theorie was dan minder, praktisch, maar het kwam er eigenlijk op neer je moest praktisch zijn. Toentertijd hè?

I: Maar had u werk? Werkte u toen ook al in die tijd? Als wat en waar?

G: Ja, dat is een hoofdstuk apart. Ik heb natuurlijk diverse bazen gehad vanaf het feit dat ik van school afkwam.

I: Want waar heeft u op school gezeten?

G: Beatrixschool aan de Hoge[onverstaanbaar]weg. Maar door, en dat wil ik toch wel eerlijk vertellen, door de crisis thuis van dat mijn vader geen werk had, dan is er al heel gauw ruzie. Dat weet je, en daar heb ik wel een opsodemieter van gekregen. Maar goed, ik kwam in een soort ambachtsschool. En dat was van de gemeente. Het was zo, als je niet geslaagd was voor een ambachtsschool dan werd er toch rekening gehouden van je capaciteiten ben ik nog op een gemeentelijke ambachtsschool geweest. Heb ik nog een diploma van gekregen, daar vanuit werd via het Arbeidsbureau bemiddeld dat je ergens een baas zou krijgen. Ben ik tewerkgesteld een jaar lang bij ene Lepelaar, een elektrobedrijf op de Breestraat. Ik weet niet of die zaak er nog is.

I-2: Hoe oud was u toen?

G: Ik was inmiddels al een jaar of 14. Moet het allemaal nagaan. Kortom, in De Kooi, Atjehstraat en dergelijke, daar moesten de elektrische installaties worden vernieuwd. Want die waren nog allemaal gevaarlijk en uit de tijd. Daar hebben we een jaar werk aan gehad om daar, dat was het hele blok van Atjehstraat, voor dat park, daarachter had je een heel groot blok. Atjehstraat, inwendig had je de Kooihof geloof ik, al die huizen die hebben we dus, die moesten van een nieuwe elektrische installatie, bedradingen en dergelijke, worden voorzien. Daar kwamen nog hele ouderwetse draden uit met lasdopjes en dergelijke. Kortom, dat hele blok moest worden vernieuwd. Dat was gegund aan Lepelaar op de Breestraat. Maar daar was ik, kun je wel stellen, leerling-elektricien. Maar goed, voor die tijd was ik daar al erg handig in, want wat ik toch wel eventjes wil onderbreken, in die oorlog, deed ik dan, zo heette dat dan, als liefhebberij, in de radiotechniek. Ik had dus van mijn broer, een van mijn broers op de MULO, een boek gelezen en daar zag ik een kristalontvanger. Een schemaatje. Een kristalontvanger, dat wil zeggen, dat is een ontvangertje waar je dus geen spanning, geen netspanning voor nodig hebt. Wel een grote antenne. Inmiddels had ik die ervaring al dus. Even denken hoor. Dus dat was het begin voor het gevoel van de radiotechniek. En dat heeft mij nog geen windeieren gelegd dat ik daar zo de liefhebberij van had. Want in de oorlog hebben wij dus naar de Engelse zender kunnen luisteren vanwege ook die kristalontvanger.

I-2: Wat natuurlijk niet ongevaarlijk was?

G: Dat mocht niet namelijk. Naderhand was er met een [onverstaanbaar] en in die oorlog en dat zal ik dan, dan ga ik even terugvertellen.

I-2: Vertelt u maar hoor.

G: Dat was namelijk zo dat gezien hier die enclave hier zo, en in die oorlog die Duitsers. Er was al een bestemming legermuseum. Zo moet je het stellen. Het was helemaal begroeid, ook hier zo. En toen kwam er een tijd en dat zit er tussenin, dat je na achten mocht je niet meer op straat komen. Maar zie daar, de Duitsers die maakten daar goed gebruik van als ze een vriendinnetje hadden. Die konden hier komen en alles was nog goed begroeid, hier zo, hier is het nog een beetje kaal, dat die kwamen dan met een vriendinnetje aanwandelen en konden daar hetgeen doen waar ze behoefte aan hadden. (Lacht).

I: U drukt u netjes uit. Maar we begrijpen het.

G: U begrijpt het helemaal. Ja, en dat was nog gevaarlijk. Ik liep met mijn broer hier dat laantje af hier zo en daar lag een stel zo, in zo'n hoekje zo, nou ja dat hoor je dan zo dat ze druk bezig zijn (lacht) en ik had zo'n grote staaflantaarn en ik scheen daarop.....[onverstaanbaar]

I: Oh, durfde u dat?

G: Ja, maar dat had gevolgen.

I-2: Vertel. Wat gebeurde er?

G: (Lacht) De lamp ging uit, wij liepen, wij gingen naar huis toe. En een gegeven moment hoorde ik lopen (doet voetstappen na). En hier zo vlak voor dat bruggetje daar: "Waar haben Sie die Lampe", weet je wel? En toen stond ie zo met een grote bajonet stond ie hier omhoog. Nou eh, ik moest wel even en mijn broer Jan die liep al weg. En (lacht) had ik wel een natte broek. Een grote bajonet hoor! Hij pakt zo die..... "Gehen Sie nach Hause". Wij hollen, mijn broer had inmiddels al de kuierlatten. Dat was gevaarlijk hoor! Die vent die was helemaal in paniek. Ja paniek. Dat kan je begrijpen, hè? Dat is één van de gevallen dat ik dan met Duitsers te maken had.

I-2: Heeft u meer van dat soort incidenten gehad?

G: Eh nee.

I-2: Ik heb u horen zeggen over dat u moest schuilen bij een sluisje bij die aanval van een vliegtuig.

G: Ja, heb ik verteld.

I-2: Ik heb u nu gehoord over de militair die betrapt werd die aan het vrijen was.

G: Oh, dan heb ik nog te vertellen. De oorlog was pas afgelopen en toen bleek nog dat er nog een grote groep militairen op doortocht was met oorlogsbuit.

I-2: Duitse militairen?

G: Duitse militairen. Die kwamen een gegeven moment, dat moet wel uit Frankrijk geweest zijn, met een oorlogsbuit, grote trucks, kwamen ze allemaal hier staan. Die moesten doortrekken maar

vanwege dus het zicht uit de lucht, luchtaanvallen, gingen ze ondertussen de bomen staan met die wagens.

I-2: Was het nog oorlog?

G: Het was in die oorlog. Ja. Dat, nou wij konden daar gewoon mee praten hoor, met die lui, nou praten... gebarentaal en wat we ervan wisten, maar die stonden daar allemaal opgesteld met wagens en er waren wagens bij dat waren zogenaamde reparatiewagens. Veldwagens noemen ze dat, met gereedschap en dergelijke. Nou dat lag zo allemaal in het gras, was dat zo mee te nemen. Ik heb er zelfs nog steeksleuteltjes van. (lacht) Maar, wat er ook lag, een pistool. Ja, helemaal in [onverstaanbaar] die hebben we ook nog meegenomen maar die hebben we toch maar eh.....

I: Wie is we?

G: Ja, kortom, een soort oorlogsbuit, laten we het maar zo zeggen.

I: Met uw broers?

G: Nee, nee, met mijn vriendjes. We hadden zo van die vriendjes allemaal in die leeftijd. Waren toch gevaarlijke dingen uit. Maar goed, dat daar kwamen op een gegeven moment de vader van deze jongen de hier links zat, die kwam daar achter. "Rot op!" Dat hebben we allemaal teruggelegd. Maar die waren nog niet zo fel die lui, hoe dat gegaan is weet ik niet maar het zat nog wel in een tas en dergelijke. Dat hebben we daar op die hoop gegooid. Maar, die bezetting die heeft ongeveer van dat park als [onverstaanbaar] dat weet ik niet. Maar ze moesten daar op een gegeven moment weg. Dus de hele hap die ging op een gegeven moment in het gelid en die trok weg. Niks achterlatend of wat dan ook. Nou, maar het was een soort oorlogsbuit.

I-2: Was het een beetje aan het einde van de oorlog, denkt u?

G: Nee nee, het begin nog allemaal. In die maand, zeg maar dat jaar.

I-2: In 1940?

G: 1940, 1941 ongeveer. Zo omtrent die tijd. Goed, dat verhaal was natuurlijk voorbij. Dus het was een gevaarlijke tijd voor ons. In die leeftijd en we stonden ook nog met de Duitsers te praten en met die karabijnen op hun nek. Waren SS-ers, waren dat. Wat wij wel eens vroegen: "Wanneer gehen Sie zu England?" "Als die Führer dat bevel". SS-ers, dat waren dat. Dat waren felle lui, waren dat. We stonden te kletsen met die lui. Maar dat was afgelopen, maar daar komt nog een verhaal, omdat dat natuurlijk een mooie enclave was, dat zeg ik nogmaals, en veel meer begroeid, kwam er een gegeven moment, moet ik even zeggen ik zat in die periode dat ik in dat elektrobedrijf was, zat ik zonder werk. In die tijd is dat gebeurd dat er een heel groot peloton, laat ik het zo zeggen, die kwamen dus verbingsapparatuur, radio's en ontvangers, zit ik al....

I-2: Het Nederlandse of het Duitse leger, weet u dat nog?

G: Nee, ik spreek nou over de oorlog, in die vijf jaar. Dus de Duitsers, ik had het net over die lamp... Komt daar een grote groep Duitsers met een grote kist, zend/ontvanger was dat, ik was op de hoogte eigenlijk van de techniek van radio's, die kwamen hier oefenen en dergelijke met verbindingen. Of verbingskwesties. Zend/ontvangers. Er zaten er een stel bij de spoorboom, en dat konden ze dus

afsluiten, en toen kwam er een andere groep en die kwamen hier die plaats op, zo, met die dingen, en die kwam toen vlakbij die gevangenis, die ken je wel daar op die hoek, dat was een inmiddels een geweermakerij geworden van het legermuseum, dat die stelden die apparatuur uit. Nou, dat was in werking gesteld maar toen had ik op zolder had ik zo'n klein hutje, keek ik door een glazen dakpan, waren ze mee bezig. En dat vond ik hoogst interessant en ik denk: ik ga kijken. Ik was die tijd, dat jaar dat ik gewerkt heb, was ik zonder werk. Ik was thuis. Dat ik kom op die hoek daar zo, en ik zie ene militair die is daar bezig om verbindingen te maken en er was nog een groep, die zat een eindje verderop in een ponton, in een boot en die was van het legermuseum. Ook met zo'n zend-ontvanger. Zulke dingen waren het. Dat op een gegeven moment stond ik daar te kijken dat en toen ik hoor ik ineens die vent kletsen en een hele hoop storing heet dat, dus ik zat te luisteren, en hij ook natuurlijk maar op een gegeven moment een hele hoop storing. En wat bleek nou, er was een boormachine waar ze mee bezig waren, vroeger had je zo'n handboormachine en dat vonkte nogal erg dus die gaf een storing als ik weet niet wat op die radio. En hij gooit die koptelefoon op, ik heb dat verhaal ook nog wel eens in de vereniging verteld hoor, dat ik zeg: "Dat is ene boormachine in de Werkschaft". Ja, dat zei ik zo. Die had dat gelijk door, die waren op de hoogte van storingen en dergelijke. Dat is waar het vandaan komt. Nou ja, goed wachten en zo, maar ik wilde die andere lui ook wel eens gaan kijken in die boot, die lagen daar ook van het legermuseum daar helemaal, ik sta daar te kijken toen werd ik weggescholden. Ik weet niet wat ie allemaal zei maar ik moest maken dat ik weg kwam. Een soort spionage was dat. Ja, maar inmiddels had ik ook al een ding wat in een hele oude auto zit, het is namelijk een bobine, bobine, en in oude T-Ford of A-Ford, daar zaten vier van die blokken in van bobines. Maar, ben u op de hoogte van de techniek?

I-2: Ja, een beetje.

G: Dat waren dus vier bobines, die werkten met een laagspanningverdeler, werden die dingen dus in werking gesteld. Dat ik had zo'n ding dus gezien in natuurboek wat mijn broer had van de MULO. Over een [onverstaanbaar]. Vonken maken, maar als je daar een antenne aan hangt dan stoor je de hele boel. Ik had dat ding inmiddels zo samengesteld, er zat ook een antenne aan die ik gebruikte voor mijn kristalontvanger, dat ik zat door die glazen dakpan heen te kijken dat ik precies die lui zie die mij hadden weggescholden bij die boot. Dat ik zet dat ding op een accu, gelijk gooit die vent die koptelefoon op. Dus dat hou je niet voor mogelijk! Dat eh, hij zet zijn koptelefoon weer op en ik sluit hem weer aan de accu, weer die storing! Ik denk naderhand Jezus, waar ben ik mee bezig geweest? Als ze dat door hadden gehad jongen, dan ter plaatse had ik neergeschoten. Hield er dus mee op. Ik denk, nou moet ik oppassen. Wat was nou het geval? Die werkplaats van het legermuseum, die stoort zo! Want dat had ik dus al zo gezegd. Ik zeg boormachine en werkplaats. Bij die eerste, op die hoek. [onverstaanbaar] Het gevolg was dat ik, ik zie een officier lopen, kwam blijkbaar van die spoorbaan af daar zo, daar stonden ze ook, het was gewoon het uitproberen, dus ja een cursus van communicatie over de radio. Dat een gegeven moment zie ik ze daar dat militairen die komen met dat ding, ook met zo'n zend-ontvanger, het hele zootje werd samengesteld, allemaal in gelid, en daar ging de zaak. Met die zender op de rug. Ik denk naderhand, Jezus! Ja, dat hou je niet voor mogelijk.

I-2: Het was spannend!

G: Nou, dat was een gevaarlijk avontuur. Maar dat was in het begin van de oorlog. Ze maakten gebruik van dat het zo mooi lekker achteraf, konden ze mooi oefenen.

I-2: En daar hadden ze u niet bij nodig!

G: (Lacht) Maar het is een echt gebeurd verhaal. We hebben toch wel veel risico gelopen.

I-2: U was wel in de leeftijd dat u ook zelf risico ging lopen om in Duitsland tewerkgesteld te moeten. Is dat gebeurd?

G: Ja, als deze omstandigheden bekend waren bij die Duitsers, nou dan had ik hier niet meer gezeten. Dat is een hele gevaarlijke toestand.

I-2: Heeft u nog honger gehad in de oorlog?

G: Ja, ja, ja, goed, daar wil ik ook over praten. Tijd ging door, het was uitkijken geblazen, ik had inmiddels een vriendenkring, hè. Ik had ook een vriend en die woonde op het terrein van het AZL. Het oude AZL, dat heb ik net geloof ik aangehaald. Die deed ook aan radio. Dus we waren goed bevriend en we konden dus niet over het station heen, we gingen achterom zo over die sloot heen. Daar liep vroeger een brug. En we knutselden samen allemaal. Met de nodige moeilijkheden, avonturen.

I-2: Ik vroeg u, heeft u nog honger gehad?

G: Ja ja, de tijd die werd slechter.

I-2: Hoe deden uw vader en moeder dat? Hoe kwamen ze aan eten? Want u zei uw vader had het slecht.

G: Doordat je hier veel landerijen had gehad, had mijn vader een volkstuin. Een volkstuin. Dat was vlakbij die familie daarachter. Daartussen hadden we een volkstuin. Dus we konden het nodige toch doen.

I-2: Moest u naar de gaarkeuken? Bent u in de oorlog bij de gaarkeuken geweest?

G: Ja, dat komt nog wel, de gaarkeuken. In de Paul Krugerstraat, daar had je een school, maar dat is een eind verder, er zit nog een heel verhaal tussen. Inmiddels, oh ja, ik moest naar het ziekenhuis. Ik werkte al in Voorburg. Vanaf dat elektrobedrijf, ja, was ik zonder werk thuis, met dat avontuur met die Duitsers. Zegt die vriend van mij, die had ook een relatie, want ik zat zonder werk: "Joh, in Voorburg bij Enkers daar zoeken ze nog mensen". Vanaf dat elektrobedrijf ben ik bij een loodgietersbedrijf geweest. In de Merelstraat woonde die. Dus werd ik ineens loodgieter! De Merelstraat in de Vogelenbuurt noemden ze dat.

I: In Leiderdorp of Leiden?

G: Leiden is dat. Oegstgeest. Nou ga ik even terug. Dus van het elektrobedrijf, tijdje zonder werk, die sabotage gepleegd, kon ik daar werk vinden. Kom ik daar, dit of dat, was ik ineens loodgieter geworden. Nou ja, dat was loden waterleidingen en dat soort dingen. Maar die had een hoop klanten daar in Oegstgeest. Dat kwam er woonden daar een hoop rijke mensen. En zaterdags moest je ook werken, dan kreeg ik een grote map met kwitanties en dan moest ik al die mensen geld ophalen. Van dat soort klussen en dergelijke. Maar goed, ik zat in het loodgietersvak. Het heette dan ook wel elektro maar dat kwam niet ter sprake. Wel hadden die relaties, maar eens even kijken. Ik verdiende, een gulden kreeg je.

I-2: Een gulden per week, dat was uw loon?

G: Ja, een gulden per week. (lacht) Maar goed, dat was natuurlijk erg weinig maar ik werd overal op afgestuurd. Een floeperd die had indertijd zijn poot gebroken en telkens liep ie mank en als het nou winter was en glad was dan kwam hij niet buiten. Moest ik die klusjes doen. Ik was de enigste knecht daar. Nog op de Rijnsburgerweg daar was de waterleiding bevroren, want dat gebeurde veel natuurlijk. En ik kom daar, met die tas met al die rotzooi en een brander, een benzinebrander of op petro...weet ik, zo'n handding waarmee soldeerden. Ik kwam dus daar op de Rijnsburgerweg, vlakbij de Leidsestraat, die huizen daarvoor, een wit huis, ik bel aan, want die zaten zonder water. De waterleiding was bevroren. Die had een hele grote kelder er onder. En toen kijkt ze zo naar buiten: "Moest jij dat doen, is je baas er niet?" (lacht) "Ja, mijn baas is ziek!" "Oh, oh." Ik zeg nou, ik was nogal brutaal dus ik zeg: "Nou dan niet" en ik gooi die tas op mijn nek en ik loop bij dat hek: "Nee, nee, nee, nee!". (lacht) Uit dat raam! Dat ik denk, nou ja, ik heb toch die waterleiding ontdood en dat wil zeggen, daar is de kelder, en dat liep helemaal door, die waterleiding die liep er ook doorheen, met een brander warm maken. En dan nou ja, ze had water en ik weg. En als beloning kreeg ik een hele grote peer. (lacht). Goed, maar nou komt het verhaal, ik verdiende weinig en ik had het niet naar mijn zin. Dat die vriend van mij, Eigenman heette die, Eigenman, familie is helemaal uitgestorven, ja, we deden samen allemaal avonturen aan radio, die zegt: "Joh, ze zoeken nog mensen daar in Voorburg". Machinefabriek. En dat was hoogstaand op mechanisch gebied. Vooruitstrevende fabriek, maar wat deden ze daar? Die fabriek als zodanig, ook het fijnwerk, die moesten op een gegeven moment voor de Wehrmacht werken onder dien verstande, hij kon kiezen, 50 procent voor de Wehrmacht werken of alles naar Duitsland. En de directeur, dat was een of andere Reehorst, veiligheidshalve woonde hij op een woonboot in Leidschendam.

I-2: Veiligheidshalve zegt u? Hoe bedoelt u?

G: Dat wil zeggen die fabriek die liep de kans dat die gebombardeerd zou worden omdat die 50 procent voor de Wehrmacht werkte. We hadden ook overal sirenes zitten in die fabriek. Maar ik kwam daar tewerkgesteld, ja, met de naam hij is loodgieter. Maar toen moest ik al die....kwam ik in een lagergieterij, dat waren dus lagers voor motoren voor U-boten. Allemaal van die schaaltes, en [onverstaanbaar] zit daarin, soort loodlegering, en dergelijke. Maar als die dan gegoten waren zaten er balletjes in. Er kwam ergens van een fabriek, weet ik niet, dat ik werd tewerkgesteld, ja ik was er niet zo lekker mee. Nou, ga jij daar maar zitten. En omdat ik die loodgieterservaring had moest ik met een grote soldeerbout die gaatjes dicht zitten smelten. Ze wisten ook wel dat ik natuurlijk ook wel met elektro te maken had gehad, omdat op een gegeven moment de werkmeester, zo heette dat, die kwam daar achter en die zegt: "Jij moet eigenlijk bij die elektrische werkplaats gaan werken want jij hebt daar ook in gewerkt". Dus ik werd bevorderd als leerling-elektricien. Want daar was een chef, maar dat kwam vaak voor dat er machines binnenkwamen en dergelijke, maar nogmaals, '43, ze werkten voor de Wehrmacht. Maar ja, je had geen keus. En wat blijkt nou? Omdat wij voor die Wehrmacht werkten waren wij bevoorrecht, kregen wij dus ook vaak een of ander pakket mee van groentes, dat kwam uit Leidschendam. De directeur die woonde dus in Leidschendam. En ze had ook connecties met tuinderijen. Maar omdat wij daar voor de Wehrmacht werkten, hadden wij bevoorrecht, van tijd tot tijd hadden we appels en dergelijke.

I-2: Nam u dat mee naar huis?

G: Uiteraard. Dat ging mee naar huis toe. Dan ging ik met de Blauwe tram naar toe. (Lacht) We hadden het erg gezellig, die Blauwe tram hoor.

I: Waarom?

G: Nou waarom, ten eerste was die lekker warm. Want ik stapte hier bij het station in en bij Tuinstadwijk kwamen ook een hele hoop mensen, maar ook meisjes die op de Zilverfabriek werkten. (lacht) We hebben wel eens een meisje zo, het was altijd rottigheid ja, jongens en meisjes, ja dat heb je nou nog, hebben we die meid, dat waren sterke bagagerekken die....[onverstaanbaar]....in zo'n bagagerek.....

I: Zo'n meisje?

G: (Lacht) [onverstaanbaar]Echt verhaal. Bij de Tuinstadwijk had je de halte, en wat kwam daar allemaal binnen, ambtenaren die moesten naar Den Haag toe. Hoe die wijk heette? Dat noemden wij de aktentasbuurt. (Lacht) Begrijp je het helemaal? Nou ja, dat was de laatste rit en dan richting Voorburg, Den Haag. Voorburg stapten we uit.

I-2: Halte Voorburg? Dan liep u naar de fabriek?

G: Ja, bij de Kerkstraat. Voorburg.

I-2: En tot hoelang hebt u daar gewerkt?

G: Nou, daar komt weer een verhaal. Het was nog steeds oorlog natuurlijk. Dat op een gegeven moment, het was in '43, dat ik voelde dat er wat was. En toen bleek dat ik een abces. Was in '43 geloof ik hoor, ja. Ja dat klopt wel. Ik had een abces dus ik moest naar het AZL, het was dichtbij. En ben daar geopereerd en daar mocht je echt lang blijven. En ik kwam terug op de mannenzaal. Ja, een mannenzaal was dat, hè? Daar kwam ik dus terecht. Dat, nou ja ik denk dat ik daar drie weken geweest ben, geloof ik. Ik was geopereerd, een grote litteken, met een drain en vuil en dergelijke, dat ik was wel eventjes uitgeschakeld. En nou komt er nog een verhaal. Ik lag daar op bed, september, ja dat weet ik nog goed september '43, dan had je daar zo'n buitengebouw en allemaal ramen en zo, en dan kan ik zo op bed kon ik op Wassenaar kijken. Want zo achterom dat was allemaal weiland natuurlijk, daar kon je het torentje zien van Wassenaar. Nou doet er niet toe, maar wat zie ik daar op een gegeven moment, in de verte, een lange steekvlam. Zo'n punt. Dat zie je dan eventjes, hè? En ik zeg: "Kijk nou eens!", het was een mannenzaal, degene die konden die gingen voor het raam kijken. Wat bleek nou, daar werd de eerste V2 losgelaten. In Wassenaar had je een start, in die bossen daar, ik weet niet, dat heeft een naam dat weet ik niet, maar dat was de eerste V2 werd daar gelanceerd. En herrie, naderhand kwam het geluid natuurlijk, je ziet die steekvlam, en dat ie boven is, zo'n 60 kilometer omhoog, daar kwam het geluid dat de ramen die gingen tekeer. Nou, dat heb ik dus meegemaakt dat de eerste V2, dat was het geheime wapen, werd daar gelanceerd. Ook nog in de oorlog allemaal. Gooi misschien de zaak wel een beetje door elkaar.....

I: Nee, geeft niet.

G: Maar er zit toch een soort regelmaat in. Nou komt dat allemaal weer naar boven.

I: Maar u heeft wel veel meegemaakt als je dat zo hoort. Heeft dat ook nog impact gemaakt op uw verdere leven?

G: Nee, nee, bepaald niet. Nee, nee, ik ben misschien een beetje gehard geworden, weet ik niet. Je gaat natuurlijk. Nou, dat weet ik niet hoor. Maar goed, er is nog een verhaal. Ik had het best naar mijn zin bij Enkes, die fabriek. Toch wel naar mijn zin. Maar door die ziekte werd ik even uitgeschakeld. En wat ze daar ook maakten, en nou ga ik weer terug naar voordat ik naar het ziekenhuis ging, toen ik naderhand beter was ben ik weer teruggegaan, ja daar heb ik nog een getuigschrift van. Nou, ik ga even terug, ik ben terug gegaan, was beter en toen kwam ik daar terecht in de onderhoud, elektro en dergelijke en wat deed ik? Want die radioliefhebberij die ging door. Ik had inmiddels een apparaatje, en dat was allemaal bekend, gemaakt, of een ontvangertje, dat die kon je aansluiten op een gewone standaardradio om naar Radio Oranje, dus Engeland, te luisteren. Het was al verboden hoor. Dat was extern, het zat aan de buitenkant. Ik heb daar twee van die dingen gemaakt. En eentje voor de ingenieur die daar ook aan die fabriek verbonden zat. Gemaakt.

I-2: Hebt u zelf radio's gemaakt?

G: Nou nee, een voorzetapparaat was dat. En daar kwamen ze achter want daar praat je over en die wilden zo iets want op een gewone radio kon je Radio Londen niet ontvangen, meestal was dat op de korte golf heette dat dan. Een voorzetapparaat gemaakt. Zelfs voor de ingenieur waar je normaal helemaal geen contact mee hebt. Maar op dat gebied. Maar het was clandestien en het werd steeds gevaarlijker natuurlijk hè. Maar daar heb ik nog twee van die dingen gemaakt voor de ingenieur.

I: Maar realiseerde u zich hoe gevaarlijk dat was of..

G: Eh, nou ja, het was inmiddels zo dat m'n vader dat hij wilde ook graag naar Radio Londen luisteren, dat het werd toch gevaarlijk. Dat ik had ook een ontvanger thuis en m'n vader luisterde daar graag naar want die interesseerde het natuurlijk ook want het was nog steeds oorlog, hoe het ging. Oorlog in Rusland en dergelijke. Dus het was naar Radio Londen luisteren.

I-2: Had u hem verstopt in huis?

G: Ja, ik had verstopt achter een ruimte die afgetimmerd, vroeger was het zo dat als er hoeken zaten, nou ja dan was dat lelijk en dan maakten ze dat gewoon recht hè? En dan zat ie achter het schilderij, moest je het schilderijtje optillen, daar achter stond een plank en daar stond dat ontvangertje. Een beetje naïef natuurlijk allemaal want als ze huiszoeken doen. Want je mocht geen radio. Was de tijd dat je je radio moest inleveren.

I-2: Maar dat deden jullie niet?

G: Nee, we hadden ook een zelfgebouwde radio en dergelijke maar die hebben we niet ingeleverd. We hebben nooit een nieuwe radio gehad eigenlijk. Die had ik gebouwd. Zo inmiddels was ik al zo dat je een radio in elkaar kon zetten. Ja, dat klopt ook wel. Je had, er zit ook een gedeelte van vlak na die oorlog. Je kon vlak na de oorlog geen radio kopen. Wel bouwdozen en zo als zodanig. Maar daar had ik toch ook een klein radiootje staan op een plank maar je moest wel het schilderij omhoog tillen. En met een koptelefoon op kon je luisteren maar het was gevaarlijk.

I-2: De tijd tot en met de bevrijding bent u blijven werken bij de fabriek?

G: Eh ja. Totdat, en daar heb ik nog een getuigschrift van, had ik wel mee kunnen nemen totdat, en dat was bekend bij de fabriek, dat Wesselius die moet in militaire dienst. Dat op een gegeven

moment moest ik toch de fabriek verlaten omdat ik dus naar de Kromhoutkazerne. Dat was september '46.

I: Mag ik voorstellen even een pauze in te lassen?

PAUZE

(vraag ontbreekt in geluidsopname, gevraagd wordt naar zijn gezondheid)

G: Gaskachel in de huiskamer en in de keuken, en voor de rest niet, we slapen altijd met open ramen, ik ben altijd veel buiten geweest hier, maar nogmaals, laat ik het dan maar zo zeggen, daar is geen gebruiksaanwijzing voor nodig. Want ik moet wel zeggen dat ik altijd in mijn jeugdjaren de mindere was met vechten en dat soort dingen.

I: Omdat u zo klein bent of bent u ook van u zelf teruggetrokken?

G: Nou, de opvoeding van mij is, denk ik hoor, is toch ook beïnvloed geweest door de moeilijkheden die we thuis hadden. In verband met mijn vader en moeder en mijn oudste broer die dan, die leed aan toevallen. Ineens zo voordat ik naar school ging en dan gebeurde dat, dat hij zich uitstreckte, grote ogen. Dat heeft mij, gillen van mijn moeder.

I-2: Zijn ze oud geworden, uw ouders?

G: Eh ja, nou nee, dan moet ik dat ook weer even nog eens in boekjes bekijken. Ik weet het niet zo uit mijn hoofd. Mijn moeder, dacht ik, even over de 70. Mijn vader die is, die heeft nog een tijd bij ons ingewoond. Ik ben inwonend ook begonnen daar, met trouwen. De andere kant.

I-2: Woningnood was hoog?

G: Nou, op een gegeven moment, twee kinderen kwamen, omdat wij inwonen werd de ruimte toch wel een beetje problematisch. Maar ik moet ook nog wel zeggen dat voordat ik de militaire dienst in ging, sliep ik nog bij mijn zusters. Op de slaapkamer, in een hoek. En ik had die kristalontvanger, en voordat ik ging slapen zat ik nog naar die radio te luisteren, maar die stond ook op die slaapkamer. De kristalontvanger, met dat kleine dingetje moest je dat zo instellen dat het geluid het hardst was. Maar dan hoorde hun dat gekrabbel. "Schei nou eens een keer uit!" (lacht) Ja, toen was ik toch een jaar of 12-13 en dan in die pubertijd. Is moeilijk.

I: Mag ik even terug in de tijd? U vertelde net, u ging met de tram naar uw werk en er kwamen ook leuke meisjes in die tram. Hoe heeft u uw eerste vriendinnetje leren kennen?

G: Nou vriendinnetje, kijk, op een gegeven moment gingen we op de dansschool, gingen we dansen. Met die vriend van mij. We zijn begonnen bij De Groot op Plantage. En dan had ik al inmiddels twee verschillende schoenen had ik aan. Toentertijd kijk je niet zo nauw. De Groot, en we hebben dus vrijdansen, ja dat was in die oorlog vrijdansen bij Van Wijk op de Hogewoerd. Als ik dat nou zie, dat is nou een groot studentenhuus als ik er voorbij rij dan gaat het toch, even kijken.

I-2: Dat was nog in de oorlog dat u daar ging dansen?

G: In de oorlog. Maar mijn vader en moeder die wisten dat niet.

I-2: Die waren het daar ook niet mee eens dat u dat deed?

G: Dat was zondag.

I-2: Was het onmogelijk om dat op zondag te doen?

G: Nou ja, in principe. Mijn vader en moeder gingen nog naar de kerk en zo, het was nog erg streng.

I-2: Naar welke kerk gingen ze hier in Leiden?

G: Hun gingen naar de Oude Vest. Oude Vest ja, daar had je een kerk.

I: Rooms-katholiek?

G: Nee, protestant of gereformeerd, weet ik veel. (lacht)

I: Daar houdt u zich niet mee bezig?

G: Nee. Ik geloof daar niet meer in.

I: Maar u ging naar de dansschool?

G: Ja, op de Hogewoerd om te leren, een dansschool. En die had ook geen vrijdansen. Maar naderhand konden we aardig dansen. En dat was dan, ja.

I: Daar ging u met een groepje vrienden naar toe?

G: Met die vriend en nog wel een paar bekende jongens, ja, dat heb je nou ook, een groep, groepje. Maar het meest gingen wij toch altijd wel naar, zaterdags of zondags, zondag, vrijdansen heette dat bij Van Wijk op de Hogewoerd. En dat zegt u misschien wat, het is nu een studentenhuus, een hele grote groene deur. Daar heb ik meisjes thuis gebracht. Zo was dat vroeger. Meisjes thuis brengen. (lacht) Ergens was ik toch nee, ik vond het wel leuk maar ik vond er niks aan. Maar nu komt het, dat wil ik ook nog wel even aanhalen, naderhand veranderde dat allemaal met die vriend van, Joop Eigenman heette die, was het toch wel zo dat we gingen dansen om een meisje op de kop te tikken natuurlijk hè? Was aan het begin van die oorlog en na die oorlog en toen gingen we dansen bij Van Boes, in de Kempenaarstraat, in het witte huis had je een dansschool. En ook nog naderhand Schippers in, bij het restaurant bij Endegeest, op die Hoek heette dat. Daar had je ook een dansschool. En daar heb ik dus, nee bij Boes heb ik dan een meisje ontmoet maar dat was, toen was ik al in dienst. Ja, kwam uit Sassenheim.

I: Was dat dat meisje waar u afscheid van had genomen toen u in dienst moest? Want dat heeft u net even kort aangehaald.

G: Klopt helemaal. Maar dat was een beetje moeilijkheid natuurlijk omdat ik al, omdat we naar Indië moesten. Vanuit Utrecht, dat werd uitgesteld, dat had ik al afscheid genomen, maar daar ging ik toentertijd drie maanden mee om hoor. De relatie was al drie maanden daarvoor al aanwezig. Maar toen dat verlof inging, dat we een tijdje moesten wachten, we zouden dan naar Indië gaan in, ik dacht oktober geloof ik, en die groep die daar naar toe ging naar Indië die heette de 7 December-divisie. Maar doordat ik, wij, het was een technische dienst, daar in die school, is dat niet doorgegaan, dus ze moesten huilen, hele strenge winter was dat ook, toen ik daar naar toe ging toen kwam dat

Ios. Was ik...hebben mijn ouders toen al afscheid genomen toentertijd, maar toen ging dat niet door en kregen we verlof en mochten we 14 dagen thuisblijven vanwege weersomstandigheden. In die Kromhoutkazerne. Hele strenge winter. Werde de uitzending die werd uitgesteld maar we vielen ook in een andere naam. Het werd de Tweede Divisie, zo heette dat hè? Technische dienst. Nou gaat mijn diensttijd beginnen natuurlijk. Dus ik moest een gegeven moment ging, ik had al afscheid genomen maar ik kwam toch weer terug, hè? Maar toen nam zij mij kwalijk dat ik in burger kwam. In de dansschool van Boes, dat vond ze helemaal niet leuk. [onverstaanbaar] Dat was interessant, in dat uniform, een beetje! Nou, ik ging gewoon in burger.

I-2: Maar dat mocht toch eigenlijk niet? Mocht u in burger lopen?

G: Dat weet ik niet, ja, ik geloof het wel hoor. In je vrije tijd mocht je als burger. Maar toen was het werkelijkheid in '46-'47, in ik heb het hier staan, mei-april, toen was het werkelijkheid dat we weg moesten. Heb ik net verteld, toen ging ik naar Rotterdam. (zingt) "Toen wij uit Rotterdam...". Een liedje. (lacht) Toen was het werkelijkheid.

I-2: Hoe voelde u dat? Wat ging er door u heen?

G: Ik weet het eigenlijk niet. Je aanvaardde dat.

I-2: Had u het gevoel dat u als bevrijder daar naar toe ging? Was dat de stemming?

G: Oh nee, nee. Zeker niet. Ik zat LTD, Leger Technische Dienst.

I-2: U had echt het gevoel dat u voor uw nummer daar naar toe moest?

G: Ja. Je aanvaardde dat. Ik kan me niet zo herinneren dat ik nou huilend, of wat dan ook, daar naar toe ging. Nee, nee, zeer zeker niet. Nou ja die tocht die heeft 28 dagen geduurd.

I-2: Van Rotterdam ging u naar Indië. Welk eiland kwam u aan? Weet u dat nog?

G: Ja, We kwamen aan, dus Noord-Sumatra. En toen moest ie fourageren en dat deed ie op Sabang, bij Noord-Sumatra. En daar mochten we allemaal uit. Daar heb ik nog wel een fotootje van, maar dat weet ik niet meer. Ja, daar mochten we eruit en toen gingen we verder. Maar het ergste wat we.....we sliepen allemaal in het ruim, Indrapoura die boot, dat was een boot die dan op Indië vaarde, ook in de oorlog. Na de oorlog een troepentransportschip. Ik geloof dat 2.000 militairen zaten op dat schip hoor. Ik heb daar nog foto's van.

I-2: Wat heeft u nou in Indië gedaan?

G: Nou, daar heb ik helemaal mazzel mee gehad. Dat heeft mijn hele leven eigenlijk gunstig beïnvloed. Zal ik vertellen. We kwamen Medan, hoofdwerkplaats Medan, LTD, Leger Technische Dienst.

I: Medan, op Noord-Sumatra.

G: Noord-Sumatra. We kwamen aan Laman [waarschijnlijk Belawan], een kustplaats, een havenstad is dat. Fotootjes heb ik daarvan. Via een landingsboot zijn wij daar naar toe gevaren, Belawan, Noord-Sumatra. Daar werden we gelost. Een groep die bestemd was voor de LTD, de Leger Technische Dienst, Medan. Nou, daar ben ik tewerkgesteld in de elektrische werkplaats van

elektrische onderdelen van auto's, accu's en zo, spanningregelaars, dynamo's, maar wat bleek nou? Omdat ik al als hobby radio had en daar toch het een en ander van wist, dat die commandant die daar boven was, dat was Van der Pol uit Rotterdam, buitengewoon dienstplichtig, moet je nagaan, en deze persoon moest eigenlijk voor de oorlog in militaire dienst. Maar dat ging niet door vanwege de oorlog. En die mensen die moesten alsnog, toen de oorlog voorbij was, toch nog de dienst gaan....Maar die waren inmiddels al getrouwd en dergelijke, een leeftijdsverschil ten opzichte van mij zeker een jaar of zeven, acht. Dus die oorlog, dat is gewoon doorgegaan. En die werkte bij Radio Holland, die moest alsnog toch nog in de militaire dienst. Die was daar ook bij. En dat was de hoofdradiowerkplaats. Maar wat bleek nou? Die was zendamateurland en die kwam er achter dat ik ook nog wel op dat gebied het een en ander wist. Je moet naar boven toe, en daar heb ik ook nog fotootjes van, dat ik heb daar gewoon in de reparatie-afdeling gezeten. Van radio-zendapparatuur, de ervaring daarvan, heb ik daar dus mooi kunnen gebruiken. Mazzel.

I-2: U zegt ik heb geluk gehad, ik kwam daar terecht, u heeft geen excessen gezien? Geen nare dingen?

G: Nee hoor. Dat hebben wij niet meegemaakt. En dat Medan, dat was een uitgaansstad van indertijd, uit de koloniale tijd, en daar heb ik ook fotootjes van, die heb ik allemaal thuis, in dat gebouw werden wij dus gelegerd en dat heette DPV. En wat houdt dat in: Deli Planters Vereniging. Dat was een sociëteit, ik heb daar nog foto's van, heel groot gebouw met allemaal kleine kamertjes, grote kamers en personeel. Baboe's of ja, mag je tegenwoordig niet meer zeggen, maar ook djongos-jongen [?]. (lacht)

I-2: Heeft u collega's verloren?

G: De meeste collega's, mijn slapies zo heette dat, die zijn er niet meer.

I-2: Nee maar toentertijd.

G: Nee, nee, niet van de afdeling. Wel een ongeluk, die heeft een motorfiets toen. Maar nee, dat hebben wij niet meegemaakt omdat wij in die Leger Technische Dienst waren.

I: Een veilige plek, zeg maar.

G: Maar ik had veel vrije tijd natuurlijk, het was zeven uur, op een open wagen gingen we naar de werkplaats. Zeven uur aan het werk tot 's middags twee uur. Daar werd dus reparaties verricht maar ook beunhaaswerk. Dat heb ik ook veel gedaan. En dat was niet achter elkaar.

I-2: U had niet altijd werk?

G: We hebben ook nog voor de Inlichtingendienst gewerkt.

I+I-2: Wij genieten van uw verhaal!

G: Dat is leuk om dat aan te horen. Je moet altijd oppassen met vertellen want een hoop mensen interesseert dat gewoon niet. Ik ga er dan verder, alleen als ze het vragen. Maar daar heb ik een groot voordeel mee gehad. Ik had nog een collega op de fabriek zitten, Voorburg, die stuurde mij op een gegeven moment spoeltjes op naar Indië, een pakketje, ik wist daar helemaal niets van, om daarvan een tropenontvanger te bouwen. Die was ook nogal radio-geïnteresseerd, en zo'n pakketje,

en dat heette de 7 December-spoeltjes. En dat benaamt dan de eerste uitzending naar Indië toe. Daar kon je een radio mee bouwen.

I-2: En 7 december refereert naar de vertrekdatum?

G: Daar heb ik drie radio's gebouwd. Helemaal van A tot Z. Met onderdelen, een hele hoop, van Japanse legerapparatuur. We hadden zo'n berg van Japanse legerapparatuur. Sloop.

I-2: Kon u goed gebruiken?

G: Sommige dingetjes. Maar was toen ook al een beetje uit de tijd.

I-2: Hoe was de omgang met de Indonesiërs zelf? Heeft u daar ervaringen mee?

G: Heel goed, ja ik moet oppassen dat ik niet te veel vertel over Indië, want ik heb in die oorlog, en dat wil ik toch nog even inlassen, laat ik dat Indië-verhaal even opzij leggen, dat mijn vader die had het heel moeilijk met het eten. En wat deed ie in die oorlog? Tabak, Amersfoorter tabak teelde hij. En die vriend van mij, die rookte.

I: Zei u nou Amersfoort?

G: Amersfoorter heette dat. Die tabaksbladen. Die kweekte hij ook op die tuin daar zo om sigaren van te maken. En dat deed ie, en hij liet het ook doen met die verstande dat hij moest daar ook een deel van moest hebben. Maar die vriend van mij was ook op die ambachtsschool, hij was wel op die ambachtsschool, daar hebt ie roken geleerd, sigaretten, die rookte al met zijn dertiende jaar. Hoe het komt weet ik niet, maar ik rookte niet. Of ik al bewust was dat het slecht is? Nee, ik rookte gewoon niet. Maar hij wel, en dan was het: "Gerard mag ik naar de zolder?" want daar hingen al die tabaksblaren te drogen. Want die zolder was in die tijd, er zaten nog geen slaapkamertjes in, maar die was gewoon helemaal open. En praktisch niet gebruikt. Het was een rommelzolder. Hingen al die bladen die hingen daar te drogen. Omdat het een onbeschoten kap was tochtte dat lekker door. "Mag ik even naar boven?" En dan mocht ie naar boven het droogste blaadje uitzoeken, moet je nagaan toen was hij al verslaafd, een blaadje tabak om een sjekkie te draaien.

I-2: U heeft nooit gerookt?

G: Voor de show. Ja met dansen, voor de show. Op een gegeven moment kreeg hij verkering, maar toen was ik alleen, moest ik alleen uit en dan zit je een beetje show te maken. Een beetje houding. (lacht) Maar goed hij was verslaafd en hij mocht een sjekkie draaien. Maar dat kwam toch van pas, inmiddels is die oorlog natuurlijk doorgegaan en dat station dat werd gebombardeerd, dat was in september 1945....nee, januari 1945 is daar een bombardement. Twee keer heeft dat plaatsgevonden. Van het station en de Haverzaklaan onder andere. En ook nog een keer, nou, dat was hier ook slecht want die vliegtuigen die kwamen daar vandaan, die maakten een bocht, en die begonnen zogenaamd te duiken maar ook schieten. Maar wat was nou op het station? Daar waren natuurlijk de militairen, want de V2 werd daar gestald om de andere dag door te sturen. Dat is dan na '43 wat ik vertelde, de eerste V2, die werden daar gestald op een speciale spoorlijn die vlak langs ziekenhuis liep. En dat was een losplaats van kolen voor de verwarming en alles wat ermee samenhangt. Maar die werd bewaakt, zoals dat mogelijk was, door Duitse militairen maar die waren ook al op leeftijd. Buitengewoon dienstplichtig.

I-2: Dat waren een beetje de oudere soldaten?

G: Ja. Op een gegeven moment, het laatste jaar is heel slecht geweest, ging mijn vader daar naar toe. Met die Duitsers praten want mijn vader sprak goed Duits. En dat was eenmaal zo, met die oude Duitsers. Ja, hoe oud waren ze? Ze waren toch wel in 30-40 jaar. En of die wel sigaren willen hebben? Ja, dat wilden ze wel. Maar dan ruilen voor Kuch. Duitse brood. En dan kwam ie thuis en de Duitsers zijn zelfs nog bij ons op de vloer geweest, maar die waren gewoon buitengewoon dienstplichtig. Die hadden niks te vertellen, nee, die moesten daar bewaken.

I-2: Die kwamen ook op voor hun nummer.

G: Ja, maar die konden ook goed hard lopen want toen het eerste bombardement kwam, waren ze daar, en die hebben dekking gezocht. Maar toen kwamen weer die vliegtuigen. Het was 's middags, het tweede bombardement, en die zagen dat al aankomen, dat die holden daar van dat station af en die liepen allemaal op dat laantje af hier om achter die dikke bomen te schuilen. Dat is een beste schuilplaats als er geschoten wordt. Dat was eigenlijk, het had niets met pro-Duits te maken, maar om Kuch te ruilen.

I-2: Tijdens het bombardement was u bang?

G: Nee nee, maar hij had contact gehad met die Duitsers gehad om aan brood te komen. Maar dat moest je met een zaag moest je daar een sneetje vanaf halen, daar kon je een ander mee dood gooien. Maar goed, dat was eigenlijk een beetje een verhouding was dat. Maar toen kwam dat tweede bombardement en die lui die zagen vliegtuigen en die holden allemaal hier dat laantje op, indertijd had je al inmiddels dikke bomen, en die hield dat in de gaten, maar, in dat huis van ons zijn er ook nog drie inslagen geweest. Met 20-millimeter kogels waren dat, geen granaten want die ontploffen. Drie zijn er binnen geschoten.

I: Maar was u toen thuis, uzelf?

G: Nee, eh, de eerste keer was ik bij die vriend van mij. Op het ziekenhuisterrein was dat, hè?

I-2: Zaten de pannen nog op het dak van de explosies? Was er nog andere schade aan het huis?

G: Nee, het waren geen granaten. Ja, daar wil ik even over vertellen. Het was het tweede bombardement van het station. Maar dat was geen bombardement, dat kwam in die buurt terecht, de Haverzaklaan. Want kijk, ze wisten wel dat daar V2's werden gelost maar het ziekenhuis daar tegenaan, die werden overal, hier op de laan ook, zijn de inslagen geweest. Maar die zijn blijkbaar zo de prut in gegaan, maar dat is weer een ander verhaal natuurlijk.

I-2: Maar het huis heeft geen schade van het bombardement gehad?

G: Nee, maar toch wel, een dakraam is er uit geschoten. Die granaat, of nee dat waren geen granaten, die ploffen bij de kwestie van inslag, die ging door het dakraam door de vloer heen en die kwam terecht in die slaapkamer waar ik ook sliep in een hoek. En die kogel, een 20-millimeter, een kogel dus, 20-millimeter, maar ze hadden ook granaten maar die zitten tussendoor, die was in een bed terecht gekomen van mijn twee zussen en die zat in de spreij. Die was gesmoord, die kogel, naar beneden. En die zat helemaal in die spreij van dat bed gedraaid.

I-2: Gelukkig dat het overdag plaatsvond.

G: Overdag ja. 's Middags was het. 's Ochtend en 's middags. Ik dacht 's middags om een uur of twee. Die bommen vielen overal terecht. Dat is op foto's is dat indertijd geweest. Maar waar, er zijn ook een hele hoop verhalen die niet juist zijn. Ik heb dat in de krant gelezen een tijd terug. Dan zeg ik potverdorie, daar kom ik niet van. Het is niet zo, het is zo. Wat ik wel weet dat, in elk geval die bommen die kwamen toch niet terecht waar ze moesten komen want dat was natuurlijk het station. Maar dat is helemaal vrijuit gegaan eigenlijk. Maar goed, die Duitsers die wisten al wat er ging komen. Maar er is één bom gevallen, en daar heb ik nooit wat over gelezen, want een heleboel mensen hebben dat van horen zeggen wat niet juist is. Als je nou op het station, Stationseweg, stuk bij de hoek tot aan het station zelf, daar had je vroeger een groentewinkeltje, en dat was van Kambier, daar is een bom in terecht gekomen dat het hele huis is verdwenen, dat helemaal, en dat is nog steeds een open plek. Ik vraag me wel eens af want er zijn bommen die niet ontploft zijn, omdat je hier enorm veel veengebied hebt, die zitten gewoon een heel eind in de prut.

I-2: U sluit niet uit dat er hier nog bommen liggen, denkt u?

G: Een bom? Ja een bom. Ik weet niet of dat bekend is, er viel ook op een bom op een gedeelte van Volkenkunde. Ik weet niet of u dat wel eens gelezen hebt. Volkenkunde liep vroeger, de voorkant tot aan de Steenstraat. Dat grote gebouw helemaal zo. En daar is ook precies een bom terecht gekomen, en wie is daar omgekomen, dat was een dochter van Laman. Een metaalhandel. Die ging schuilen, die is toen met dat bombardement, dat tweede bombardement, is die omgekomen. Heb ik nooit gelezen. En dat was de voorkant van Volkenkunde. De kop ervan, en daar heeft, ik weet niet of u dat nog weet, dat was dan wel bekend, en daar heeft heel lang heeft daar een kruis gestaan in dat park. Is dat bekend? Een kruis, een groot houten kruis.

I: Ter nagedachtenis aan?

G: Ja, een kruis. En dat is naderhand...

I-2: Voor die dochter, een monument voor haar, moet ik dat zo zeggen?

G: Dat durf ik niet te beweren want als ze dat gaan publiceren. Dan zeggen ze nee dat is niet waar. Maar die voorkant is in elk geval, en daar viel een bom en die voorkant is helemaal vernietigd en dat is nou waar VVV heb. Dat gebouwtje.

I: Denkt u dat daar in de grond nog bommen kunnen zitten?

G: Nee, dat weet ik niet. Nee nee, dat zou ik niet beweren. Dan kom ik op glad ijs. Maar dat is in elk geval helemaal vernietigd. Die voorkant. En dat is na die oorlog, want ja, ik heb meegemaakt dat dat derde station bijvoorbeeld gebouwd werd hier. Heb ik allemaal meegemaakt.

I-2: Misschien is het leuk om even terug te gaan naar de tijd dat u terugkwam uit Indië, hoe het toen ging? I1: Of de bevrijding, hoe hebt u dat zelf ervaren dat Nederland bevrijd werd? Hoe heeft u dat beleefd?

G: Ja, hoe heb ik dat beleefd? Je ging kijken, overal werd er gedanst. Ik heb ook nog gezien op de Haarlemmerstraat dat er soms een vrouw, een meid, uit een verdieping werd gehaald en kaal werd

geschoren. Dat heb ik gezien. Gillen en dergelijke. Want dat die met die Duitsers heulden is een groot woord, dat heb je altijd. Een menging van een bezetter en vrouwen.

I-2: Wat werd er toen gedacht, wat was uw gevoel daarbij?

G: Ja, dat weet ik niet. Toch een beetje, we waren dat niet gewend een vrouw die kaal is. Dat werd grof, grof werd dat gedaan. Dat liep uit de klauwen gewoon. Dat die met de Duitsers had geheeld. Want er zijn zat, wat ik nou net vertelde, meiden of vrouwen, meisjes laat ik het zo zeggen, die zijn hier op dat laantje met een Duitser. Om acht uur kwam dat de Duitsers goed uit. Wat wij als puberjongens, dat is je leeftijd dat je dan seksueel word je dan meer bewust en wil je zien hoe of wat. Rottigheid uitgehaald hoor. (Lacht)

I: Maar zelf heeft u geen interesse in meisjes, heeft u net verteld.

G: Nee, ja, geen interesse, nee, ja, ik weet niet, hoe zal ik dat zeggen, nou ja, Je bent verliefd of niet, laat we zo zeggen. Dat lag heel anders, je ging een meisje naar huis brengen. Na dat dansen ging je een meisje naar huis brengen. Voor de rest gebeurde er niets.

I: Maar uw eerste echte relatie, als u het niet wil vertellen, goed hoor. Maar u heeft meerdere vriendinnetjes gehad voordat u ging verloven?

G: Oh nee, helemaal niet. Nee, ik heb helemaal geen vriendinnetjes gehad die dan thuis kwam. Ja, in het begin.

I: Want dat vriendinnetje die u dag heeft gezegd voordat u naar Indonesië ging? Daar had u drie maanden verking mee?

G: Heb ik nooit een seksuele relatie mee gehad.

I: Nee, maar toen u terug kwam, was het nog steeds uw vriendinnetje?

G: Nou, dat ga ik vertellen. Het was natuurlijk zo, ik was in Indië, brieven schrijven. Lieve Gerard, en pakketjes opsturen. Ik stuurde ook sigaren op, Sumatraantjes. Maar even terzijde, dat ging in een blik, sigaren voor mijn vader. In een blik, er waren veel blikken natuurlijk, daar gingen sigaartjes in. Even goed drogen, ging in een blik en dan ging ik dat dicht solderen. Kon ik opsturen, mijn vader, zulke gave sigaren, Sumatraantjes, hè? (lacht) Goed, ja dat is in die tijd gebeurd. Kreeg ik nog een pakket van thuis, kreeg je pakketten. Ook van dat meisje, ze woonde in Sassenheim. Maar dat was helemaal beschadigd! Nou, het viel er bijna helemaal uit. En dat kwam allemaal over, dat ging per schip natuurlijk, hè? En daar vlak daarna, ik was daar al een poos, ik denk misschien een jaar, ja, weet ik niet, het was altijd Lieve Gerard en op een gegeven moment, we schreven mekaar natuurlijk, en dat duurde zo een hele poos, naderhand ging het wel met een vliegtuig, dat weet ik niet precies meer, er zat altijd een grote tussenpoos, gegeven moment kreeg ik een brief van Beste Gerard. Ja, kijk (lacht)....

I: U wist al hoe laat het was?

G: Ik denk dat ik nog een jaar daar zat, dat weet ik niet. Kijk, wij hadden twee keer afscheid genomen. De laatste was natuurlijk bij het oude station. Er zit nog wat aan vast. Dus ging ik op de trein. En mijn ouders die gingen naar de spoorbaan, en daar waren die spoorbomen nog, om te kijken of ze mij

konden zien. Het was trein, het was inmiddels al elektrisch, dieseltrein was dat, richting Utrecht. Dus ik ging staan daar voor die ramen en dan kan je dat natuurlijk allemaal zien aan de westkant, en daar stonden ze daar voor die spoorbomen. En ik zwaaien, maar ja, je snapt wel als je een trein voorbij ziet gaan met allemaal mensen, echt, dat is maar een momentopname, dat die hebben mij dus niet gezien dan maar ik hun wel. Die herinnering die zit er helemaal in. Die staan daar nog bij die oude spoorbomen.

I-2: Uw eigen ouders waren dat?

G: Ja, ja. Maar dat was echt de tocht naar Indië.

I: Maar u kwam terug en toen was u niet meer in beeld? Want langzamerhand is dat helemaal verwaterd die relatie, met dat meisje uit Sassenheim?

G: Het is, zij werd ongeduldig natuurlijk. Zij nam mij eigenlijk kwalijk dat ze geen goede seksuele relatie had. Dat had gevolgen natuurlijk. Bij sommige mensen ook hoor, die waren er.

I: En toen heeft u uw huidige vrouw leren kennen?

G: Nee nee, ik heb dan wel een paar vriendinnetjes gehad maar dat, nee.

I: U begint al te tellen (lacht).

G: De voorlaatste heb ik een relatie mee gehad maar die, die was twee jaar ouder als ik maar dat wist ik niet. Op een gegeven moment, ik was 26 geloof ik.

I-2: Toen was u weer terug uit Indië?

G: Ja, toen was ik weer terug.

I-2: U heeft in Indië geen vriendinnetjes gehad?

G: Nee, ik heb nooit wat gedaan daar maar het werd toch wel moeilijk. Het was heel makkelijk, nee.

I-2: Vertel, moeilijk?

G: Nou ja, driften.

I: Het gevoel is er wel.

G: Tuurlijk. Ik heb, ik ben wel in de gelegenheid geweest hoor. Dat ik dan ja die, dat vrouwtje weet ik niet meer, dat ik op wacht was. Kampement daar was ze dus, daar ben ik wel geweest. Dat werd toch wel erg moeilijk. Maar toch wel de angst voor de binding.

I-2: Want je hoort wel veel verhalen van soldaten die in Indië waren en die relaties hadden.

G: Tuurlijk, dat is toch normaal. Want het was zo makkelijk. Ze vonden dat prima. Dat was helemaal geen punt. Als je er op uit was nou dan ging dat. Maar er heeft ook wel een militair, die was bij ons gedetacheerd en die lag bij ons op de kamer, dat werden slapies, die dan een druiper had. Die had een relatie met een vrouwtje waar ik ook met hem, die heb ik ook een radiootje gerepareerd, was hij zei: "joh je moet eens een keer meegaan". Maar die dat vrouwtje, dat Indische vrouwtje, die hield

het ook met personeel wat ook bij het Nederlandse leger, ploppers noemden we dat, Djaga's [?], dat waren wachten, een verhouding gehad en toen bleek dat ze syfillis. Daar is ie vrij snel bijgekomen, hij heeft er een punt achter gedraaid. Het voordeel was wij ons dat DPV-gebouw daar was ook een hospitaal, Daily Hospital. Dat zat er helemaal, echt groot hospitaal, daar werd ie dus behandeld. Maar dat DPV-gebouw en daar kwamen dus ook in dat hospitaal veel Hollandse militairen die daar behandeld werden. Vooral marinemensen.

I-2: Was het wel veilig in Medan in de tijd dat u er was? Kon je over straat?

G: Heel veilig. Zal ik je vertellen. Toen ze afhankelijk werden door Soekarno, in 1949 begin, eind 48. Dat is in 1949 toen kwam Soekarno op het vliegveld. Het was betrekkelijk dichtbij Medan. Die kwam daar een rede houden. Nou ja, je weet wel hoe dat dan gaat, hè? Die Belanda's die moeten weg. Die heeft daar een hele opzweepende rede gehouden. En ze kregen allemaal een vlaggetje mee. Een roodwit vlaggetje. En toen kon je merken dat die verhoudingen veranderd waren. Want ik had in Medan het grote voordeel van die radiowerkplaats hadden diverse afdelingen autoreparatie, maar we hadden ook nog een reparatieafdeling van fietsenmakers. Was gauw bekend dat Schelvis uit Egmond aan Zee, die was fietsenmaker, die was daar chef. Was al heel gauw dat we een fiets hadden natuurlijk. Dat we konden heel lekker fietsen daar in Medan. Het was een mooie stad en zelfs tot aan het vliegveld. Het was een fiets, ik heb (lacht) omdat ik natuurlijk korte benen heb, ik denk verrek, het was een Raleigh, 26-inch wielen, met handremmen, die blokjes, ik denk als ik thuis kom, dat is nog een verhaaltje apart natuurlijk, dan wil ik ook zo'n fiets hebben. Maar ja, nu was het de gewoonte dat als jongens thuis kwamen, die hadden nauwelijks een fiets, de meesten waren gejat of kapot of wat dan ook, dat er een fiets klaar stond. En inmiddels waren er twee getrouwd dus er kwam een slaapkamertje vrij hier in het huis. En nou ja, dat ik een eigen slaapkamertje had. Het was een rotgevoel want ik kon mijn draai eigenlijk niet vinden. Want er waren er twee het huis uit, die waren getrouwd. In de tussentijd dat ik weg was zijn er twee getrouwd. Dus er kwam een slaapkamertje vrij. Stond daar een mooie Fongers-fiets, een mooie zwarte fiets. Maar een hoge fiets...

I: Die kreeg u van?

G: Van mijn ouders, hè? Dat was eigenlijk de gewoonte. In de tussentijd waren er alweer fietsen te koop.

I-2: Toen u terug kwam uit Indië?

G: Stond die fiets op die slaapkamer.

I: Uw ouders waren zo blij dat u er weer was?

G: Ja, uiteraard. Het was eigenlijk de gewoonte. Het was de gewoonte dat als de jongens thuiskwamen. De meesten hadden geen fiets. Toen ik indertijd in die elektro-rommel zat had ik zelf een fietsje van oude rommel, fietsenmaken dat lag mij ook wel, en ik heb die fiets zelf samengesteld van allerlei dingen, heb ik toen in elkaar gezet. En die heb ik ook nog gebruikt toen ik bij die loodgieter ging werken.

I-2: Toen u terugkwam uit Indië, kon u toen weer aan de slag bij dezelfde fabriek? Kon u toen weer in Voorburg aan het werk?

G: Nou, daar kwam ik wel aan het werk, dat is een goede vraag. Ik kwam daar, in mijn uniform want een maand na mijn thuiskwamen, in 1950, nee even denken hoor, nee 1949. Moet ik even denken.

I-2: Doet er niet zo heel precies toe.

G: Ik kon daar wel aan het werk maar mijn taak die ik daar had, elektromonteur, was, daar zat al een ander. Ik kon wel aan het werk want ze waren verplicht je weer aan te nemen. Maar dan moest ik weer terug naar hetgeen wat ik heel in het begin gedaan heb. Gewoon ook in een slijperij was dat. Ben ik ook nog even in geweest, dat is ja, met alle onderdelen slijpen. Daar kon ik wel terecht maar dan weer in die slijperij. Nou, dat doe ik dan niet, nee. Dat is dan niet door gegaan. Ik heb daar nog een getuigschrift van, van dat die door militaire dienst.

I: Maar waar bent u toen gaan werken? Want toen had u geen werk?

G: Oh, nou komt het, goede vraag, ik ontmoette dus schooljongens. Eén had er een relatie met een elektrobedrijf en die zochten een elektricien. En dat was Jesse, op de Leidseweg, die had daar een technisch bureau. Die zochten een elektricien. Nou ja en ik had geen diploma, ik heb helemaal geen diploma's.

I: Maar wel een paar gouden handen zo te horen.

G: Ja, dat was het voordeel natuurlijk hè? Nou ik kon daar maar die zat met die wederopbouw, ook weer een installatiebedrijf. Dat was ook nog bij de Meerburgkade, die over de Spanjaardsbrug, die huizen. Die werden in 1950 gebouwd. Nou, die had zat werk. Maar die had ook werk in scholen die werden gebouwd. Dat was een schenking van ja? Finse scholen, houten scholen waren dat, die ook nog geïnstalleerd moesten worden. Die had ook nog een A-Fordje, daar werd naar toe gesjouwd. Ik heb nog in Den Briel gewerkt in een school, moest je met een boot over, ook weer een school. Dat noemden ze Finse scholen, die werden vlak na de oorlog gebouwd. Was een schenking, was dat. Maar dat moest geïnstalleerd worden. Maar daar heb ik een half jaar gewerkt. Maar ik heb nog wat. Toen ik uit dienst kwam had ik al een kennis, dat was een sergeant van de Zeevaartschool, nee van de marine, en die was verbonden aan de Zeevaartschool, en die kende ik al van tevoren toen ik weg ging. Had ik ook post en dergelijke mee, en die gaf mij het advies, en nou komt het, joh wat je moet doen, naar Oegstgeest gaan, daar had je de marinebedrijven. Dat was inmiddels ook na de oorlog was dat al een bedrijf geworden. Daar moet je naar toe gaan en solliciteren. En dat was in die maand dat je vrij reizen mocht, een maand na je thuiskomst. Nog in mijn uniform. En dan mocht je in je uniform lopen. Ben ik daar naar toe gegaan, op eigen houtje. Op de fiets, voor te solliciteren en toen kwam er een vak-officier, die zei in principe kunnen we je wel gebruiken. En je werd gewoon uitgehoord van wat weet je. Van elektro of van radiotechniek. In principe willen we je wel aannemen maar er is een personeelsstop. Dat is dan jammer. En daar, in die tijd, in 1950 ja, begin, kon daar niet tewerkgesteld. Toen ben ik naar Voorschoten gegaan. En nou ja goed, daar werd ik ook gewaardeerd en op den duur was het zo dat ik behoefde niet meer leidingen aan te leggen. Nee, ik mocht daar in die garages radio's repareren. Want in die tijd iedereen had maar niet een radio. Nou, daar waren die maten van mij knap jaloers om. Maar die personeelsstop heeft een half jaar geduurd dat in 1951, of eind 1950 dat weet ik niet, kreeg ik een brief van Defensie, van Den Haag, dat ik toch daar weer naar toe moest gaan en een examen moest afleggen om daar tewerkgesteld te worden. Toen kwam er een vakofficier, en dat waren ook echte vakofficiëren, nou teken maar eens dit en dat. Teken een zender....nou ja, ik werd aangenomen. Bij de marine Oegstgeest. Nou, daar was ik heel blij mee. Dat

ik daar tewerkgesteld werd. Waar het op neer komt, dus ik heb ook nog een getuigschrift van die [onverstaanbaar]. Goed getuigschrift. Dat had ik ook allemaal meegenomen, dat ik ging bij de marinebedrijven Oegstgeest werken. Nou daar was ik wat blij mee en daar ontmoet je ook een hoop mensen die ook militaire dienst, kortom dat die leeftijdsgroep een beetje hetzelfde was. Collega van mij had ook in Indië gezeten dus.

I-2: Verdiende het goed, kreeg u een goed salaris?

G: Nou ja het salaris, nou ja in die verhoudingen, je had groepen natuurlijk hè, zat alweer drie jaar tussen. Het was natuurlijk een beter salaris en je had de mogelijkheid dat je ambtenaar kon zijn. Nou ja, examen afgelegd en ik werd daar tewerkgesteld. En dat is mijn hele loopbaan geworden.

I-2: En toen bent u bij Defensie gebleven?

G: Defensie, ik heb daar 51 jaar gewerkt. Ongeveer, een schatting is dat. In 1960, ja inmiddels was ik helemaal geïntegreerd, in 1960 ben ik met de VUT gegaan. Want ik had geen diploma's van radio's en dit en dat.

I-2: Waarschijnlijk toen u 60 was.

G: Ja, dat was een VUT-regeling. Dat ik denk ja, ik bekijk het. Maar het is wel waar. Want kijk doordat ik niet zo veel diploma's had, met de loop van de tijden ging dat een rol spelen.

I-2: De kansen nemen af natuurlijk.

G: Ja, maar ik heb daar toch de laatste vier jaar gewerkt op een afdeling, de afdeling mariniers, ook radioapparatuur, met de collega's maar er kwamen ook een hele hoop jongere collega's. Dus er liepen wel wat oude knarren rond natuurlijk hè en daar was ik ook bij. En dan moet je toch wel weten waar je staat.

I: Maar ik proef aan uw hele verhaal dat u met veel plezier terugkijkt aan die periode.

G: Ja, die periode, dat was een mooi sluitpunt. Maar, nou komt er nog wat (lacht), maar op een gegeven moment kreeg ik een brief want ik was daar al tewerkgesteld, ik werkte daar al, kreeg ik een brief uit Den Haag van Defensie, dat ze hadden antecedenten die waren toch niet juist. Die ik had ingevuld, ik dacht: godsamme!

I-2: Spannend!

G: Ja, spannend, (lacht) ik moet er nu om lachen, godsiemijne, ik schrok er eigenlijk van. Wat bleek nou, ik heb namelijk in Medan heb ik vier dagen in de bak gezeten. Ik denk godsamme. Wat was nou het geval? Ik was inmiddels korporaal geworden. Het was natuurlijk een kwestie van dat je ook op wacht moest zitten. Zat ik zo buiten, ik heb er ook nog een foto van. De ingang van de werkplaats, had je een klein wachthokje, het was allemaal open daar, de tropen, en daar zat ik zo lekker naar buiten te kijken en op een gegeven moment zie ik daar de MP aan de andere kant rijden. Die hadden stadswachten, zo heette dat. [onverstaanbaar] kwesties. Dat ik zie hem aan de overkant rijden, en rijdt terug. Vlak voor die werkplaats, dat wachthokje, MP met een officier erbij. Maar ik bleef zo zitten. (Lacht)

I-2: U had moeten salueren of zo?

G: Ja, nou komt het. Je moest na achten enclips [?] aan hebben en je mouwen opgestroopt. Vanwege malaria of wat dan ook. Dat ik bleef zitten zo en die officier die stapte uit met een rood gezicht en hij zegt: "Korporaal, ga in de houding staan!" Nou, en toen ziet ie dat ik ook mijn enclips [?] niet heb. Nou ja, ik kreeg een rapport, hè? Die heeft dat doorgegeven aan de werkplaatscommandant. En die maakte dat ik vier jaar streng, vier dagen in de gevangenis heb gezeten. Maar, inmiddels had ik natuurlijk radio's gebouwd en ik had mijn radio meegenomen. En daar gingen batterijen in (lacht). In de cel, de eerste dag ging het nog wel maar op een gegeven moment, de wachtcommandant: "Weg met dat ding!" hè? Je mag geen radio meenemen. Maar, dat stond dan mooi in het rapport. Toen ik bij de marine zat was het rapport er nog. Dat ik had het niet ingevuld met de antecedenen.

I-2: Maar er stond in dat u in de gevangenis zat, dat u straf had gehad?

G: Bijvoorbeeld. Weten hun daar in Den Haag, wat de kwestie was, ik had dat niet ingevuld. Want dat moest ik invullen. Dat ik heb als de sodemieter daar de reden opgegeven en terug gestuurd. Ik heb er nooit meer wat van gehoord. Stel dat ik het niet had ingevoerd, ingevuld. Nou ja, ga jij maar de straat op.

Afgesproken wordt om met het oog op de tijd te stoppen en te bezien of er over de periode in Leiden nog een vervolgspraak gemaakt moet worden.

KORTE SAMENVATTING/INHOUDSOPGAVE INTERVIEW

1^e deel	00.00	Familie
	06.00	Strafinrichting Pesthuis
	07.10	Touwfabriek Edam/Volendam
	08.40	Gebruik van het Pesthuis door het Nederlandse leger
		Vrouwengevangenis
	12.45	Tweede Wereldoorlog
	19.11	Meidagen 1940
	20.00	Bezetting, sabotage
		Legermuseum in Pesthuis
	29.40	Dienstitijd 1946
	36.00	Ambachtsschool
	42.00	Vrijende Duitse militair (zaklamp)
	49.00	Oefening Wehrmacht met radioverbindingen
	55.00	Werk bij Enkers in Voorburg
	1.04	Opname in AZL (abses) en getuige afschieten V1 en V2
	1.08	Radio's geschikt maken voor ontvangst Radio Oranje
2^e deel	00.00	Dansen bij De Groot en Van Wijk
	08.27	Vertrek met Indrapoura naar Medan, Sumatra
	18.00	Amersfoorter tabak
	24.00	Bombardement station Leiden
	29.00	Dood dochter Laman bij voorkant Volkenkunde
	30.00	Bevrijding
	45.00	Installatie elektriciteit in woningen Meerburgkade
	49.00	Werk bij Defensie in Oegstgeest